

NAFARROAKO ANTROPONIMIA XVI. ETA XVII. MENDEETAN

Andres Iñigo,
Patxi Salaberri

Euskal izenak zein diren finkatzeko orduan, hots, euskal izentzat zer har daitekeen erabakitzeke orduan ezinbesteko iruditzen zaigu toponimiak (hagiotoponimiak bere-ziki, baina ez bakarrik honek) eskaintzen dizkigun materialak, datuak aintzat hartzea. Garrantzi handikoa da, orobat, agirietan berandu arte (XVII-XVIII. mende arte edo. Hemen aldeak badira Nafarroako alderdi batetik bestera, antroponimia euskaldun jator gehien dutenak oraindik ere euskaldun dirautenak direla, guti goiti-beheiti) agertzen diren euskal izen garai batez ohizkoak kontuan hartzea.

Besterik da, ordea, izen eta hagiotoponimo zahar guzti horiek (1) gure egunotan egokiak diren ala ez, baina, dena den, arlo honetan neurriak aski zabalak izaten dira, Sabino Aranaren lanak izan duen arrakasta aintzat hartzen bada (2), eta etsietsiak gaude segidan aipatuko direnetako anitzek lekua badutela (izen deketela, alegia) euskal izen normalizatuen zerrendan.

Juan Carrascok argitara eman zuen lanean (3), berriki Alfonso Irigoienek kalerara ateratu duen liburu ederran eta lehenagoko artikulua solte batzuetan bereziki

(1) Izenak batzuetan deituetan gorde dira, eta etxe-izenetan, eta hagiotoponimoak erabiliak izan daitezke gaurregun ere, baita hizkuntza arruntean ere, gehienbat bortuaz beste aldeko hizkeretan.

(2) Guztiarekin, hemen ere badira mugak, autore honek proposatutakoak batzuetan aski irenkaitzak suertatzen baitira, izen batzuen erabilerarik ezak ongi frogatzen duen gisara. Gai honetaz ari bela honela mintzo zaigu Alfonso Irigoien euskaltzain bizkaitarra: "Ara-na Goiri-ren bidetik datorkigun izendegia hor dago eta hainbat saildu-izeni dagokion aldetik eragin handia izan du, baina saildu-izen asko eta asko ez da haurrak bataiatzerakoan haintzat hartu izan, ezta hurrik eman ere, zeren jendearen artean ez baitira iresterrezak", *Pertsona-izenak euskaraz nola eman (eta exotoponimiaz eraskin bat)*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbao, 1994, 19. or. Lan hau aurrerantzean PIENE laburdurarekin aipatuko dugu.

Zalantzarik gabe, maskulinoak -a-rekin bukatzea dugu zenbait izenen zabalkundea eragotzi duen faktore nagusia: "Baina, beste alde batetik, nork ipin diezaioko seme bati gizarlean emakumezkoentzat ezagunago litzatekeen moduko izena, hala nola *Adalberta, Adalaida, Adelarda, Agapitta, Agata, Alberta, Aldegunda, Amanda, Antselma, Augusta, Generosa, Jeronima, Kanuta, Monika*, eta abar, eta abar, eta are gehiago, nork ezarriko dio *Begoña* mutil bati? zeren emakumezkoentzat *Begoñe* agertzen baita zerrendan, *Begoña* gizonezkoentzat utzirik [...]"; ib., 20. or.

(3) *La Población de Navarra en el siglo XIV*, Iruñea, 1973.

Nafarroan (baina bestetan ere bai. Cf. Del Valle Lersundiren bi lantxoak) ibiltzen ziren izenak azaltzen dira, gehienak Erdi Arokoak. Lan horietan ikusten den gisan, baziren garai batez euskaldunon artean orain ia zeharo ezezagunak diren hainbeste giza (gizaki)-izen; ia diogu horietako anitz etxe eta toki-izenetan oraindik ere erdi edo erabat ezkutaturik ditugulako, maiz desitxuraketaren jantziaren pean mozorrotuak daukelarik.

Kontua da Nafarroako XVI. eta XVII. mendeetako dokumentazioan XIV. mendean azaltzen ziren izenetako asko eta asko artean ere bizirik zeudela, hots, normaltasun osoz ibiltzen zirela. XVIII. mendean ere uste dugu izen horietako franko azaltzen direla, baina gure ikerlanak batik bat lehenagoko aipatu bi mende horiek izan ditu xede, eta oraingoz horietara mugatuko gara. Izenok horren “berandu” arte bizirik egoteak bide ernan diezaguke, gorago erran dugun bezaia, gaurregun ere horietako asko eta asko erabilgarri izan daitezkeela, alegia, umeak bataiatzeko orduan ponte-izentzat jar dakiziekeela pentsatzeko. Bestela ere hor daude gure euskal autore zaharrek ibiltzen dituzten hainbat sailduizen, batzuetan kanpoko pertsonaia entzutetsuen izenen euskal erabilera zuritzeko ibili izan direnak, baina bestalde baditugu dokumentazioan hain arrunt eta ugariak diren pertsona-izenak, bai eta halaber (hagio)toponimian eta oikonimian aurkitzen ditugun hainbeste izen jator, eta tamalgarria da ikerketarik ez eginagatik honelakoak gehiago aintzakotzat ez hartzea, bi alor horiek harrobi (izenobi, alegia) aberatsa izaki eta.

Erabateko lanik egiteko asmorik gabe, hona hemen guk ibilitako dokumentazioan gehien azaltzen diren antroponimoak:

Adame: aski erabilia izan dela dirudi; pertsona izentzat Nafarroa osoan barrena ageri da (Lesaka, Ilarregi, Eugi, Larraiotz, Iruñea, Obanos, Garionoin), eta etxe-izenen osagarritzat ere franko arrunta da (Ziaurritz, Ilarratz, Azotz, Egues-Ibiriku, Lizoain).

Agata: ez dugu sekulan pertsona-izen gisara aurkitu, baina toponimian behin baino gehiagotan azaltzen da, beti erdarazko **Agueda**-ren euskarazko kidetako (Gazolatz, Lerga, Turrillas...).

Andrés, Andreo, Andore: hiruak dokumentatzen dira hagiotoponimian eta oikonimian, eta bigarrena pertsona-izentzat, Estenotzen eta Artazun.

Angel(a), Anxelo, Aingeru: hirugarrena antroponimo modura behin ediren dugu, Garisoainen, eta oikonimo bakun modura bitan (Larunbe, Urtasun); baina oikonimo elkartuetan (alegia, osagarri bat baino gehiago dituztenetan) ere aurkitzen dugu: *Mikelaingerua, Xoaneaingerua* (Doneztebeko etxeak). Lehena eta bigarrena etxe-izen nahiz pertsona-izen modura ageri dira.

Anton(a), Antxon: lehena oikonimian eta dokumentazioan azaltzen zaigu (Betelu, Arakil-Urritzola, Sarasibar, Egues-Ibiriku, Artika, Labio, Elortz, Muna-ritz); bigarrena bakarrik etxe-izentzat.

Antsako, Anso, Antso, Antsoko, Antxote: hauek, batez ere gizonentzakoak, oso ugariak dira bai pertsona-izentzat eta bai oikonimotzat. Arazo nagusia sudurkari atzean hortz-hobietako igurzkarria (s) ala afrikaria (ts) duten jakitea da; forma hipokoristikoetan euskarazko sabaiko afrikaria (egun tx idazten duguna) emateko

erdarazko ch ibiltzen da. Bizirik ditugun lekukoetan, etxe-izenetan, hortz-hobie-tako afrikaria dugu, Malerreka aldean behinik behin: *Antsakonea*, *Antsokorena* (Doneztebe), *Antsonea* (Ituren).

Arnau(t), Ernaut(on): pentsa daitekeenaren kontra, izenok aski arruntak dira Nafarroa Garaian XVI. mendean. Batzuetan Iparraldetik edo Frantzia aldetik joandako norbaiten izena da (cf. *Arnaut de Baigorri* Madotzen, 1573an, *Hernaut de Jussue* Beriainen, 1588an, *Amaut de pont*, Arzotzen); baina askotan “deitura” nafarrak dituzten lagunen izena da. Herri hauetan aurkitu dugu: Madotz, Azte-rain, Gazolatz, Zubitza, Egues-Gorraitz, Deierri-Hiriberri, Aiegi...

Arramun, Erramunto: dokumentazioan **Remon** ageri da bitan, bokal proteti-korik ez duen aldaera, alegia, baina etxe-izenetan **a-** nahiz **e-** duela aurkitzen dugu: *Arramunea* (Doneztebe), *Erramuntonea* (Elgorriaga).

Arrosa: ez dugu agerietan topatu, baina bai oikonimian: *Arrosenea* (Ituren), *Arrosakoa*, *Arrosattikia* (Zubieta). Etxe-izen elkarturen batean ere agertzen da: *Petriarrosa* (Zubieta).

Belai(o), Pelai(o): hagianimoen osagai aurkitzen ditugu bi aldaerok: lehena Muzki, Undio eta Eslaban; eta bigarrena, sinkopatua, Burgin (*Doneplayo*, 1849an). Ez da dudarik herskari ahostuna duen aldaera estu-estu jarraitzen zaiola euskal fonetikaren arau zahar ezagunari.

Bernart: Bernardo-k (eta behinedobesteko **Bernad-**ek) dokumentazioan eta hagiotoponimian duten presentzia ukatu gabe, aitortu beharra dago aztergai di-tugun bi mendeotan **Bernart** aldaera maiz azaltzen zaigula, Nafarroa euskaldun osoan barrena gutxi gorabehera: Muskitz, Etsain, Eugi, Larrasoain, Etxauri-Etxa-ri, Argiñao, Elo, Altzorritz, Untziti... Etxe-izenetan ere agertzen da, Muskitzen, Etsainen eta Zuriainen, konparaziorako.

Domeka, Domiko, Domiku, Domingo, Domingot, Domingoto, Domintx, Domix, Domenja, Domenjon, Txomin: erdaraz ere ibilia den **Domingo** franko zabaldua dago dokumentazioan, toponimian eta ez hainbeste, itxuraz, oikonimian, hemen ere azalduagatik. Hala eta guztiz ere, ez dugu pentsatu behar gainerakoak noiz-behinka baizik azaltzen ez direla, **Domeka** adibidez maiztasun handikoa baita agi-rietan, bai eta, orobat, etxe-izenetan ere. Gizonentzako **Domiko Domiku** baino gehiago azaltzen da, ditugun datuen arabera beti ere, toponimian; hauen alda-menean **Txomin** (pertsonea-izena, behin), **Domingot, Domingoto** (oikonimian, inoiz edo behin) hipokoristikokoak ere aurkitu ditugu. **Domenja** Girgillanon aurkitu dugu behin (*Domenja de Rexil*), eta beste behin Donibane-Lohizunen, Nafarroatik kan-po (*Domenja de tal*); **Domenjon** Lizarran ageri da (*Domenjon de Yturmendi*), **Do-mix** emakume-izen modura azaltzen da, Egozkuen (*Domix de elvetea*), eta **Do-mintx** oikonimian baizik ez dugu ediren (*Domintxenea, Domintxenetikia*, Zubietan).

Eneko(t): azken urte hauetan aski moduan egon den (eta dagoen) izen hau arrunta da agerietan pertsona-izentzat; guk honako herri eta hiriotan topatu dugu, besteak beste: Eugi, Ilarratz, Etulain, Ostitz, Iruñe, Beriain, Mañeru eta Iturgoie-nen. Oikonimian **Eneko** nahiz **Enekot** dugu, azken hau adibidez Ilarratzen, Osti-tzen eta Labion.

Errodrigo: izen hau ez dugu uste sobera ibiltzen den gaurregun, baina honera ekarri nahi izan dugu, hasieran aurkezten duen bokal protetikoa dela kausa. Behin aurkitu dugu horrela, Orrioko 1607ko *Errodrigorena* etxe-izenean. Agirietan gutxi batzuetan ediren dugu, beti Rodrigo itxurapean.

Errolan: dokumentazioan behin besterik ez da ageri, erdal modura (*Roldan de yruynela*, Girgillano), baina oikonimian bokal protetikoa eta **-I-** hutsa dituela aurkitzen dugu (*Errolanea*, Zubieta). Elezaharretan eta toponimian ere, J. M. Barandiaran zenak zioenez, **Errolan** aurkitu ohi dugu, Nafarroan batik bat, baina Iparraldean **Arrolan** aldaera ere ezaguna da (4).

Estebe, Eztebe, Eztebeko, Extebe, Esteban, Estebenia, Estebania: **Estebe** eta **Eztebe** hirutan aurkitu dugu pertsona-izen bezala, horietako bitan **Estebe** eta **Eztebe** elkarren adierakideak direlarik (*Estebe de echalecu*, *Eztebe de echalecu*, *Etxaleku*). Cf., gainera, *Estebe de Arre*. Toponimian **Eztebe**, **Estebe** aski arrunta da, eta esaterako Eslaban (*Jaun Done Eztebe*) eta Malerrekan (*Doneztebe* ezaguna) aurkitzen dugu; oikonimian **Estebe**, **Extebe** eta **Eztebeko** ditugu (*Estebenea*, *Eztebenekorena* Donezteben, *Extebenea* Iturenen). Emakumeentzako, Alfonso Irigoienek dioenez (5), **Estebenia** eta **Estebania** ditugu (*Estebania de galayn viuda*, Lizaso, *Estebania de licasso*, Lizaso) pertsona-izen modura, eta **Estebenia** etxe-izenen osagarritako.

Fernando, Ferrando, Fernandiko, Ferrandilco, Ferranko, Ferrantx, Ferrantxo, Hernando, Errando, Txerran: dokumentazioan pertsona-izentzat **Fernando** eta **Ferrando** ezagunez beste, **Fernandiko**, **Ferrandiko**, **Ferranko**, **Ferrantxo** eta **Txerran** ere agertzen dira. Oikonimian, gainera, **Ferrantx** hipokoristikoa dokumentatzen da.

Fran(t)zes, Frantzisko, Patxi, Patxon, Pantxot: Nafarroan oso zabaldua dagoen eta egon den **Fran(t)zisko** (eta **Fran(t)ziska**)-ren ondoan **Fran(t)zes** ere frankotan aurkitzen dugu, Betelun, Izurdiagan, Saratsan, Elon eta Deierriko Asnan (Montalbán despoplatuan), adibidez. **Fran(t)zisko**-ren lehen txistukariari dagokionez, gaurregun Nafarroan afrikaria duela ibiltzen da gehienbat (cf. *Frantziskonea* etxea, Donezteben). Aldaera hipokoristikoak, bestalde, ez dira atzo goizekoak; cf. Munarrizko *Panchot de munarriz* (1521), Estenozko *Panchot de muez* (1521) eta Biloriako 1694ko *Francisco fernandez alias Pachi*. Toponimian eta oikonimian ere ezagunak dira hipokoristikoetan oinarritutakoak: cf. Ekalako *Pachon yturria* (1686tik aurrera) edo Alzorritzko *Pachirena* etxea (1715etik aitzina).

Bartolome, Martolo: toponimian **Bartolome** izan ohi dugu, baina pertsona-izentzat euskaraz arrunta den **b-/m-** nahasketa jasandako **Martolo** laburtua aurkitu dugu hiru aldiz, Betelun, Etxauri-Etxarrin, eta Satrustegin.

Grazia, Graziato, Graxi, Garaxi, Graxi o, Grazian, Graziana: gehienak maizkoak dira dokumentazioan pertsona-izen gisa; hagiotoponimian **Grazia** ageri da (*Donagracia* 'Santa Engracia', Galarren eta bestetan), eta oikonimian **Grazia** eta **Garaxi**.

(4) Ikus *Diccionario ilustrado de Mitología Vasca*, La Gran Enciclopedia Vasca, Bilbao, 1972, 82-83. orr.

(5) PIENE, 50. or.

Jakue: oikonimian *Jakuenea* dugu Donezteben; pertsona-izentzat *Jacue de Yparaguirre* eta *Jacue de alcate* ditugu Lesakan, *Jacue de guridi* Izurdiagan, *Jacue de Elcareeta* Leitzan. Hemen gogorarazi nahi dugu Utergako Juan de Beriainek *Jaun Done Jakue* darabilela, Galiziako Santiago hiria aditzera emateko (6).

Joanes, Juanes, Juan, Joan, Joana, Juana: hau dokumentazioan gehien azaltzen diren izenetako bat da; nabarmentzekoa da XVI. eta XVII. mendeetan asko eta askotan **Joanes** aurkitzen dugula, alegia, Hegoaldean behintzat azken mendeotan ezezaguna izan den izena. Makina bat aldaera eta hipokoristikotitu. Hona hemen guk pertsona-izenetako bildu ditugunak: **Joanes, Joanesko, Juanes, Juanesko, Joanis, Joan, Juan, Joana, Juana, Joantxot, Joanato, Joaneta, Joaneto, Joane, Juane, Joango, Juango, Joangote, Joangoxe, Joangotxo, Joanico, Juanico, Joanello, Joanco, Joancote, Joanon, Joanot, Juanot, Joanotico, Joanto, Joantoa, Joantoko, Joantxe, Joanxe, Txoaneto, Xoaneto, Txoanko, Xoanko, Xoankoto.** Oikonimian, gainera, hauek ditugu: **Joanesgo, Joangoxote, Joangoxoto, Joanikote, Joankoto, Juantxe, Joantxeko, Juanko, Juankot, Juanisko, Juantiko, Txoan, Xoaneki** (Xoane hipokoristikoa gehi **-ki** atzizki txikigarria) eta **Xoaneainguerua** elkartua. Hagiotoponimian **Juaniz** (eta **Joaniz**) sarritan aurkitzen dugu.

Jurdan, Xurdan, Jurdana: gizonetakoak etxe-izenetan baizik ez ditugu aurkitu; **Xurdan** hipokoristikoa da. **Jurdana**, aldiz, arrunta da ginekonimo moduan XVI. eta XVII. mendeetan (Alli, Irurtzun, Etxaleku, Iraizotz, Ultzama-Gerendiain, Ziritza...).

Julio, Xulio, Xurio, Julia, Juria (Julio, Julián): hagiotoponimian aurkitzen ditugu aldaerok beti; pertsona-izentzat *Julian* besterik ez dugu, Lizarran. Bost horietatik lehenbiziko hiruak gizonentzakoak dira, laugarrena emakumeentzako eta bostgarrena, itxuraz, gizonentzako.

Jurgi, Jorgi, Jurdia: hauek batez ere hagiotoponimian ageri dira; Ameskoan eta Ibargoitin (cf. *SanJurgualdea, SanJurxizelai, San Jorxezelai* Larragoan, *Sandurdia* Getzen). Halere 1563. urtean bazen *Jorgi Bornat* izeneko laguna Izaban.

Katalin, Katalina, Katalinko, Katelina, Katerina, Kattalin, Katxalin: azkeneko bi aldaera bustiok oikonimian aurkitzen ditugu (*Katxaliñena*, Ituren, *Kattaliñenea*, Zubieta); gainerakoak ginekonimotzat ageri dira, Nafarroa osoan. Azpimarratzekoak dira hemen **Katelina** eta **Katerina** aldaerak, aurrena oso ugaria delako aztergai ditugun bi mendeotan, eta bigarrena gutxiagotan azaldu arren euskaraz ohizkoa den bokal arteko **-I- > -r-** pausoa pairatu duelako.

Korboran: bi aldiz ediren dugu, andronimo modura, Etxalekun eta Artazun.

Kostobare, Kostobaro: izen hauek hagiotoponimian baizik ez dira ageri; bigarrena lehena baino aise gehiagotan ateratzen zaigu. Aspaldikoa izateari zor bide zaio saindu-izen hau ia beti **Jaun Done** elementu alboratuak ondoan ez dituela agertzea; guztiarekin ere bada salbuespen bat gutxienez: *Jan Done Costobaro celaya* (Bidaurreta), *Jan Done Costobaro cabala* (ib.). Nolanahi den dela, garbi dago

(6) Honela dio: "Nola batec, eta bertec erraten baycioten heratu çayo, joancen sobratu cizayon diruarequi luandone lacuera, eta antic etorricen berce lagunac lerusalenetic etori bayno len.", *Tratado de como se ha de oyr missa*, Iruña, 621, 114. or.

Kostobaro (eta **Kostobare**) erdal (**San**) **Cristobal**-en euskarazko adierakidea izan dela nafar euskaldunon artean.

Loren(t)z, Loren: toponimian **Laurendi** eta **Laurenti** aurkitzen dugu, baina **Lorenz** (**Lorentz** ebakia seguruenara) ere bai, etxe-izen eta saindu-izentzat. Pertsona-izen gisa **Lorenz** oso arrunta da dokumentazioan (**Loren** pare bat aldiz aurkitu dugu).

Maiora, Maiorto: lehena behin ediren dugu, emakume izen bezala, Jaitzen, eta bigarrena beste behin, Auzan.

Maria, Mari, Mariki, Marito, Mariato, Mariatxo, Maritonko, Malli, Malliato, Maria Joan, Marijoan, Maria urdin, Mariamartin, Marimartin, Maria Migel, Marimigel, Maria Osoa, Maria Xuri: guzti hauek XVI. eta XVII. mendeetako andronimoak dira, oso-oso ugariak dokumentazioan. Cf. "*Yo maria lopiz de sallinas...mariato mj fija*" (Jaitz, 1521). Oikonimian eta hagiotoponimian, gainera, honako beste aldaera bakun hauek ditugu: **Mariako, Maritx, Maritxo, Maritz(o)**, eta beste elkartu hauek ere bai: **Mariantxon, Mariapetriko, Maribaztan, Maribelo(a), Mariederko, Mariesteban, Mariestebe, Marikatxalin.**

Marti, Martie, Martieto(a), Martietxo, Martixa, Maitie, Martin, Martingo, Martiniko, Martinko, Martino, Martintxo, Martitxo, Matina, Matiko, Matxin, Matxinko, Txartiko, Txartin: **Martie** oso ugaria da dokumentazioan pertsona-izen moduan, eta hamaika aldaera ezberdin aurkezten ditu; hauen artean **Marti** azpimarratu nahi dugu, eta **Martixa** hipokoristikoa (< Marti + x(e, a). Cf. *Mikelexe, Perutx, Peruski...*). Toponimia eta oikonimian, horietaz gainera beste hauek ere baditugu: **Martia, Martiket, Martix(a), Matxiko.**

Migel, Migeliko, Migelko, Migelto, Migeltxo, Mieltxo, Migelon, Migela, Mikele, Mikel, Mikele, Mikeletxo, Mitxel, Mitxela, Mitxelko, Mitxeto: esperatzekoa zenez erdaratikako **Migel** oso ugaria da dokumentazioan, baina euskarako kidea (**Mikele**) ere oso arrunta da, eta ia beti bukaeran **-e** duela aurkitzen dugu, **Mikel** ere inoiz edo behin dokumentatuagatik; emakumeentzako **Mikela** da. Hipokoristikoetan maiztasun handia dute, besteak beste, **Mitxel-ek, Mitxelko-k** eta **Mitxeto-k**. Oikonimian, gainera, beste hauek ere aurkitzen ditugu **Mikelexe, Mikelato, Mikeo, Mitxelki, Mixelto, Mitxeo, Mitxet, Mitxetoko.**

Mikendi: hagiotoponimian edireten dugu, adibidez Larraintzarren, Mañerun eta Lergan.

Nikolau: jatorriak jatorri, **Nikolau** aski zabaldurik egon da Nafarroako euskaldunen artean. Guk pertsona-izentzat Arzotz, Zirauki eta Ibargoiti-Getzen topatu dugu, hiruek atzean "deitura" euskalduna dutelarik. Etxe-izen modura ere arrunta da; honako herriotan ageri da, besteak beste: Doneztebe, Elgorriaga, Iragi, Irotz, Zabaldika, Zandio eta Zorokiainen.

Pablo, Paule, Paulo: garai batez **Pablo** nahiz **Paulo** erabili bide dira nafar euskaldunen artean; hagiotoponimian batzuetan aldizkatu egiten direla ikusten dugu: *Jaun Done Paule I Sanpabloaldea* (Larragoa, 1625 eta 1693), eta oikonimian ere biak ditugu: *Paulorena* (Lizoain, 1827) *I Pablobaita* (Doneztebe). Pertsona-izentzat **Pablo** zein **Paulo** bide genuen: *Paulo de Peña* (Elo, 1649), *Paulo de Moriones, Paulo de Zuza* (Izko, 1688).

Paskal, Paskala, Paskoal, Paskoala: euskal bilakaeraren emaitza den **Bazkoare** ez dugu sekulan ediren pertsona-izentzat XVI. eta XVII. mendeetan; baina bai **Paskoal**, honen aldaera laburtua den **Paskal** (behin edo beste), **Paskoala**, eta honen aldaera laburtua den **Paskala**, azken hau bat ere urria ez delarik: *Pascala de Urdiayn, Pascala martinez, Pascala nicolas; Piscalarena* (etxea, Ziaurritzen)...

Petri, Peru, Pero, Perotx, Peruski, Peruskito, Peruskitxo, Peruko, Peruto, Pe-reton, Periko, Peritx, Pierres: Pertsona-izentzat **Petri** oso zabaldua egon da Nafarroan garai batez, gutxienez **Pedro** bezain zabaldua. Izaban, adibidez, lau urteko epean honako **Petri** hauek ditugu: *Petri errando, Petri algarra, Petri carrica* (1563), *Petri mancho* (1564), *Petri blasquiz, Petri bereterra, Petri martin* (1565), *Petri ederra* (1567). Izaban ezezik, Otsagabia, Eugi, Esteribar-Gendulain, Lantz, Oskotz, Irurtzun, Ihabar, Ituren, Munarritz, Argiñaritz, Errezu, Arizala, Zabal eta Allin-Etxabarrin ere opatu dugu izen hau, besteak beste. Hagiotoponimian eta oikonimian ere arrunta da.

Pierres izena ere ez zen ezezaguna Nafarroan: *Pierres de añoa* (Etsain), *Pierres de bayllariain* (Ballariain), *Pierres de mend.* (Elo).

Pertsona-izen gisa agertzen diren hipokoristiko ugarien artean **Peruski** nabarmendu nahi dugu, izan duen hedaturagatik: *Perusquito, Perusquicho de Xuarbe* (Etxaleku), *Perusqui de Urrutia* (Oskotz), *Perusquj de elicaberria* (Ibero), *Perusquj de ycurcu* (Bidaurreta), *Perusqui fijo de Jauncerucoa* (Jaitz), *Perusquj de estenoz* (Estenotz), *Perusquj de yrurre* (Estenotz), *Perusqui vazterrecoa* (Allin-Etxabarri)...

Oikonimian aipatu ditugun izen-aldaerez gainera, honako hauek ere aurkitzen ditugu: **Petriko, Petiriko, Petrixe, Peruki, Perutxo, Peruxe, Periket, Peron, Peroxko, Perotxto, Perotza, Peito, Peitoko.**

Salbatore, Salbator: hagiotoponimian **Salbatore Salvador** baino gehiagotan azaltzen dela erratera ausartuko ginатеke, honelakoak frogatzea zaila bada ere, eta oikonimian ere **Salbatore** (eta **Salbator**) arrunta da. Pertsona-izen modura ere ezaguna zen: *Salbatore de alcoz* (Alkotz), *Salvatore de yribarren* (Elkano), *Salbator de Arre alias ochoarena* (Arre).

Sanduru: etxe-izenen osagai edireten dugu (Iraizotz, Ilarregi, Oskotz).

Teresa, Ataresa: bi aldaerok aurkitzen ditugu: *Ataresa de yraycoz* (Anotzibar), *Teresa* (Etxauri-Etxarri), *Ataresa de oscoz* (Oskotz), *Theressa de gascue* (Ultzama-Gerendiain).

Toma, Tomo, Tume (Tomás): beti hagiotoponimian aurkitzen ditugu hauek; *Tomo* eta *Tume* lehenagoko *Tome* batetik atera dirateke, lehena bokal-asimilazioz eta bigarrena ondoko kontsonante ezpainbikoaren eraginez: *Sanditume* Lergan, *Santitume* Elon, *Donetomo* (< *Done Tome) Burgin. Sebastian Mendiburuk **San Thomas** (S. Thomas) eta **Santo Thomas** ibili ohi du, baina behin gutxienez **S. Thome** darabil, toponimian azaltzen den aldaera hori ahoz ere ibilia zen seinale.

Txarles, Txarlot: izen hau oso zabaldua egon da Nafarroan; pertsona-izentzat guk honako herri hauetan aurkitu dugu, besteak beste, atzean beti "deitura" nafarrak dituela: Irurtzun, Elkano, Taxoare, Elortz, Uterga, Etxauri, Beraskoain, Goñi, Arzotz (*Charlot*), Estenotz, Muru-Arte derreta eta Mirandan. Oikonimian

ere arruntak dira **Txarles** eta **Txarlot**; herri hauetan aurkitu ditugu, besteak beste: Saigots, Beortegi, Egues, Lerrutz eta Elortzen.

Zatordio: badakigu erdarazko **Saturnino** euskaraz **Satordi** edo **Saturdi** esan izan dela (cf. Iruñeko **Jaun Done Satordi** = **San Cernin**) (7); nolana ere, ez dugu aipatu gabe utzi nahi Esteribarko Inbuluzketan **Zatordio** dugula 1641eko **Joandone Zattordio** hagianimoan, ezbairik gabe aurreko ***Satordino** batetik atera dena. Hemen dagoke, bestalde, **Satordi**-ren jatorria, bokal arteko kontsonante sudurkaria erortzeaz gainera bukaerako bokala galdu delarik, Barañaingo **San Makario** > **San Makai**-n bezala, kasu.

(7) Ikus Irigoienek **PIENE**, 174-175. orr.